

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ “แนวคิดสุนทรียศาสตร์ในภาพจิตรกรรมของ ถวัลย์ ดัชนี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

๑. แนวคิดสุนทรียศาสตร์

สุนทรียศาสตร์ เป็นทศนะหนึ่งทางปรัชญา ที่ศึกษาเรื่องของความงามและสิ่งที่ยามอีกทั้งยังเป็นแนวคิดที่พูดถึงคุณค่าของความงาม บ่อเกิดของความงาม และเกณฑ์การตัดสินความงามที่ปรากฏในผลงานทางศิลปะ ทั้งที่มีอยู่ในทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ได้มีการกล่าวถึงอยู่ ๒ ทฤษฎีใหญ่ ๆ ด้วยกันกล่าวคือ

๑) ทฤษฎีศิลปะมีอยู่ ๓ ทฤษฎีด้วยกันได้แก่ (๑) ศิลปะคือการลอกเลียนแบบ (Representation Theory) และศิลปะคือการแสดงออก (Expression Theory) โดยที่ทฤษฎีการลอกเลียนแบบเห็นว่า ศิลปะคือการลอกเลียนแบบของสิ่งลอกเลียนแบบ เช่น เพลโต (Plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) เห็นว่าศิลปะคือการลอกเลียนแบบโลกแห่งผัสสะ ส่วน อี. เอช. กอมบริช (E. H. Gombrich) และ เนลสัน กู๊ดแมน (Nelson Goodman) เห็นว่า ศิลปะเป็นการเลียนแบบเพื่อสร้างสัญลักษณ์และสื่อสารเนื้อหา สิ่งที่เกิดขึ้นในงานศิลปะนั้นไม่ได้เป็นการเลียนแบบสิ่งภายนอกอย่างตรงไปตรงมาหากแต่ว่ามันมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของ การแทนค่า (Substitute) หรือการบ่งถึง (Denotation) สิ่งนั้น (๒) ทฤษฎีรูปทรง (Form Theory) เห็นว่า ศิลปะคือความสมดุลและสัดส่วนที่เหมาะสมของรูปทรง เช่น คลีฟ เบลล์ (Clive Bell) เห็นว่าสิ่งที่กำหนดหรือบ่งถึงคุณลักษณะของภาพวาดว่าเป็นงานศิลปะได้นั้น ต้องมีสิ่งที่เรียกว่า “รูปทรงนัยยะ” (Significant form) อันเป็นสาระสำคัญของศิลปะ และรูปทรงยังเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของงานศิลปะทุกแขนง ซึ่งมีเพียงรูปทรงนัยยะเท่านั้นที่จะสามารถกระตุ้นความรู้สึกเชิงสุนทรียะได้ (๓) ทฤษฎีการแสดงออก (Expression Theory) เห็นว่า การรับรู้หรือสัมผัสศิลปะนั้นโดยสาระ

คือการแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกของศิลปินและผู้รับชม เช่น ลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy) เห็นว่าการสร้างสรรค์งานศิลป์ต้องมีอารมณ์ความรู้สึกเป็นพื้นฐานของการสร้างงานศิลปะและนำอารมณ์ความรู้สึก (หรือความคิด) ที่เรารู้เข้าใจอย่างเลื่อนรางมาสู่ความแจ่มชัดของอารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้นไปยังคนอื่นได้ โดยสื่อสารตัวมันเองผ่านผลงานทางศิลปะไปสู่ผู้รับ ทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกแบบเดียวกันกับที่ศิลปินมีประสบการณ์ระหว่างการสร้างสรรค์งานศิลปะ

๒) ทฤษฎีความงามมีอยู่ ๔ ทฤษฎีได้แก่ (๑) ทฤษฎีอัตวิสัย (Subjective Theory) เห็นว่า ความงามเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับการประเมินของบุคคลหรือของกลุ่มคน โดยใช้ความรู้สึกเป็นตัวกำหนด คุณสมบัติของวัตถุเป็นเพียงเงื่อนไขของคุณค่าทางความงามเท่านั้น ไม่ได้เป็นตัวคุณค่าหรือตัวความงามโดยตรง ดังนั้นทฤษฎีอัตวิสัยจึงเชื่อว่าคุณค่าความงามจะเกิดขึ้นเมื่อก็ต่อเมื่อมีจิตหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อวัตถุเพียงเท่านั้น (๒) ทฤษฎีปรวิสัย (Objective Theory) เห็นว่าความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุ ความงามเป็นสิ่งที่อยู่ในเนื้อวัตถุและติดมากับวัตถุ และยืนยันว่าวัตถุมีความงามในตัวเอง เป็นบ่อเกิดหรือแหล่งกำเนิดของสุนทรียภาพ บุคคลเป็นเพียงผู้รับรู้เท่านั้น วัตถุจึงมีความงามอยู่ในตัวเองตลอดเวลา แม้จะมีบุคคลให้ความสนใจหรือไม่ก็ตาม และเป็นคุณสมบัติที่แน่นอนตายตัวเป็นสิ่งที่ติดอยู่กับวัตถุมาตั้งแต่แรกโดยไม่ขึ้นกับความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์แต่อย่างใด (๓) ทฤษฎีสัมพัทธวิสัย (Relative Theory) เห็นว่า คุณค่าทางความงามไม่ใช่คุณสมบัติของวัตถุที่มีลักษณะเป็นสิ่งที่สมบูรณ์และไม่ใช่ความรู้สึกทางสุนทรียะที่เกิดขึ้นโดยตรงของผู้รับรู้เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง แต่มันคือความสามารถของคุณสมบัติเชิงวัตถุอันก่อให้เกิดความรู้สึกทางสุนทรียะแก่ผู้รับรู้ ดังนั้นคุณค่าทางความงามตามทัศนะของทฤษฎีสัมพัทธวิสัยจึงไม่ใช่สิ่งมีค่าในตัวเองแต่มีลักษณะในเชิงสัมพัทธ์ มันจึงเป็นคุณสมบัติของวัตถุที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกของมนุษย์ (๔) ทฤษฎีอุบัติการณ์ใหม่ (Emergent theory) เห็นว่าความงามนั้นเกิดจากกระบวนการหาคุณค่าทางสุนทรียะ ซึ่งความงามไม่ใช่ผลลัพธ์ของภาวะสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสองสิ่ง หากแต่ความงามเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่โดยอาศัยความสัมพันธ์ของสองสิ่งนี้เป็นรากฐานที่รองรับการมีอยู่ของความงาม ดังนั้นความงามจึงเป็นอุบัติการณ์ใหม่

๒. แนวคิดด้านศิลปะในภาพจิตรกรรมของ ถวัลย์ ดัชนี

แนวคิดด้านศิลปะในภาพจิตรกรรมของ ถวัลย์ ดัชนี จากผลการวิจัย สามารถสรุปได้ ๓ ประเด็น ดังนี้

๑) อิทธิพลด้านศิลปะที่มีต่อ ถวัลย์ ดัชนี พบว่า แรงบันดาลใจในการสร้างงานศิลปะส่วนหนึ่งเกิดจากชีวิตในวัยเด็กเป็นชีวิตที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ถวัลย์มีโอกาสได้พบเห็นสัตว์ประจำถิ่นจากการออกไล่สัตว์ของบิดาแต่ละครั้ง จึงทำให้ถวัลย์ได้เรียนรู้เรื่องของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ทั้งสัตว์สี่เท้า สัตว์สองเท้า ปลา นก แมลง ซึ่งลักษณะทางกายวิภาคของสัตว์เหล่านี้ได้ปรากฏอยู่ในผลงานของถวัลย์ในช่วงเวลาต่อมา และแนวคิดด้านศิลปะที่มีอิทธิพล อย่างเป็นทางการอยู่ในช่วงเวลาการศึกษาศิลปะในระดับอุดมศึกษาที่ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยเฉพาะแนวคิดทางด้านศิลปะจาก ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ที่เน้นการสอนไปทางศิลปะตะวันตก เช่น ศิลปะตามหลักวิชาการ (Academic) ศิลปะลัทธิประทับใจ (Impressionism) ลัทธิเหมือนจริง (Realism) ลัทธิการสำแดงพลังอารมณ์ (Expressionism) ลัทธิบาบ (Cubism) ลัทธินามธรรม (Abstract) และเหนือจริง (Surrealism) และในระดับปริญญาโททางด้านจิตรกรรมฝาผนัง อนุสาวรีย์ ผังเมือง และปริญญาเอกสาขาอภิปรัชญาและสุนทรียศาสตร์ที่ราชวิทยาลัยศิลปะ อัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์ แต่การเรียนนั้นถือว่าเป็นเพียงวิถีทางเท่านั้นสำหรับถวัลย์ เมื่อเรียนและเข้าใจว่าสิ่งไหนคืออะไร เป็นอะไร จึงทำให้ถวัลย์ได้ค้นพบความเป็นตัวตนแล้วจึงได้สร้างงานที่มีความเป็นปัจเจกออกมา งานศิลปะของถวัลย์ ดัชนี จึงมีรูปแบบเป็นการนำเอาปรัชญาตะวันออกมาผสมผสานเข้ากับลักษณะร่วมสมัยไม่ได้จำเพาะเจาะจงอยู่ในแนวคิดหรือรูปศิลปะใดศิลปะหนึ่ง พร้อมกันนั้นแนวคิดศิลปะทางด้านตะวันออก โดยเฉพาะศิลปะของจีน อินเดีย และญี่ปุ่น ก็ส่งผลต่อการสร้างงานของถวัลย์ในยุคหลัง ที่เห็นได้จากการใช้สีขาวดำในการสร้างรูปแบบงานศิลปะ และความเด่นชัดรูปแบบงานศิลปะที่เป็นตะวันออกปรากฏอยู่ในผลงานของถวัลย์เป็นแนวคิดการวาดภาพแบบพุทธศาสนานิกายเซน โดยใช้ฝีแปรง (Brushwork) เป็นการแสดงออกอย่างฉับไว หรือที่ถวัลย์เรียกว่า “การกะชวก”

๒) เนื้อหาที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมของ ถวัลย์ ดัชนี พบว่า เป็นเนื้อหาทางตะวันออก ไม่ว่าจะเป็น อินเดีย จีน ญี่ปุ่น และไทย ถวัลย์นำมาเป็นแรงบันดาลใจการสร้างงานทางศิลปะของตน ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของความเชื่อทางศาสนา ปรัชญา โดยเฉพาะเนื้อที่เกี่ยวกับพุทธปรัชญาถวัลย์นำมาใช้มากที่สุด พร้อมกันนั้นยังเนื้อที่เป็นลักษณะพิเศษที่เกิดจากการตีความจาก

หลักการทางอภิปรัชญา (metaphysics) และใช้ลักษณะทางกายวิภาค (Anatomy) ของ คน สัตว์ สิ่งของ สื่อให้เห็นธรรมชาติของสรรพสิ่ง เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ กาลเวลา มนุษย์ โลก จักรวาลและ ดวงดาว ความดี ความชั่ว ซึ่งสิ่งทั้งหลาย โดยเฉพาะเรื่องราวในทางพุทธปรัชญา

๓) ผลงานภาพจิตรกรรมของ ถวัลย์ ดัชนี พบว่ามีการสร้างผลงานอยู่ ๓ ประเภทคือ (๑) งานฝีแปรง (Brushwork) อันได้แก่ภาพม้า ส่วนงานจิตรกรรม (Painting) ได้แก่ภาพชุด ภาวต้นหาและวิภาวต้นหา ภาพชุดเทพชุมนุมและภาพลิง และงานวาดเส้น (Drawing) ได้แก่ภาพชุด ใบหน้าของแผ่นดิน

๓. แนวคิดสุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในผลงานภาพจิตรกรรมของถวัลย์ ดัชนี

จากการวิเคราะห์แนวคิดสุนทรียศาสตร์ ในด้านทฤษฎีศิลปะ และ ทฤษฎีความงาม พบว่า ในด้านทฤษฎีศิลปะมีความสอดคล้องกับศิลปะการแสดงออก เพราะว่ารูปทรงศิลปะวัตถุของ ภาพจิตรกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความคิด อารมณ์ความรู้สึก ในลักษณะเชิงสัญลักษณ์ผ่านการ ลอกเลียนแบบลักษณะทางกายวิภาคของคน สัตว์ สิ่งของ และในด้านทฤษฎีความงามความงามมีความสอดคล้องกับความงามแบบสัมพัทธ์วิสัย เพราะจะต้องอาศัยเงื่อนไขการมีอยู่ของคุณสมบัติ ศิลปวัตถุและเงื่อนไขการรับรู้จิตของบุคคลเป็นฐานรองรับการมีอยู่ของเนื้อหา

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสุนทรียศาสตร์ในภาพจิตรกรรมของ ถวัลย์ ดัชนี ในครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ายัง มีประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาต่อยอดจากแนวคิดสุนทรียศาสตร์อยู่อีกหลายประเด็นเช่น

๑. ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับคุณค่าทางจริยธรรมที่ ปรากฏในภาพจิตรกรรมของถวัลย์ ดัชนี
๒. ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับความจริงในภาพจิตรกรรม ของถวัลย์ ดัชนี
๓. ศึกษาวิเคราะห์พุทธสุนทรียศาสตร์ในภาพจิตรกรรมของ ถวัลย์ ดัชนี